

DE MUNT KLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw

Driemaandelijks tijdschrift

- 3 -

juli 1994

Dubbel oord van Henri de la Tour, als hertog van Bouillon

Vz.: gedrapeerde buste van Henri de la Tour, met Spaanse kraag naar rechts; er rond, HENR-DE-LA-TOVR-D(ux)-BVLLIONAEV(s) (Henri de la Tour, hertog van Bouillon); in de afsnede, onder de buste, 1613 tussen twee punten.

Kz.: gekroond gevierendeeld wapenschild, met in 1. en 3. de la Tour (een toren op een veld van lelies), in 2. Auvergne, in 3. Turenne; in het hartschild, Boulogne; er rond, SVP(remus)-PRINCEPS-SEDANENSIS (opperste heer van Sedan)

Poey d'Avant, pl. CXLVII, nr. 9
Vanhoudt, G 1593

Bouillon

Bouillon hoorde in de 11de eeuw toe aan Ida, de echtgenote van Eustache II, graaf van Boulogne. Haar zoon, de beroemde Godfried van Bouillon, verkocht het hertogdom aan Otbert, de bisschop van Luik, om de kosten van zijn kruistocht te betalen. Luik hield Bouillon tot in 1482. Toen liet Willem van der Marck zijn broer Robert I, heer van Sedan, tot gouverneur van het kasteel benoemen. Deze ging zich vrij snel onafhankelijk van Luik opstellen, wat natuurlijk tot een conflict leidde.

Verantwoordelijke uitgever : H. VANHOUDT, Belsenakestraat 20, 3020 HERENT

Afgifte Kantoor Wetteren 1

De Vrede van Tongeren van 1484 bevestigde Robert als gouverneur van Bouillon. Een som van 8.000 pond werd hem beloofd voor herstel en onderhoud van de vesting. Tot betaling van de Luikse schulden hield hij het hertogdom in pand. Zijn neef Robert II, die hem opvolgde, had zich onderworpen aan Keizer Karel maar koos daarna partij voor de Franse koning. Karel V nam daarop de burcht in augustus 1521 in, brandde de stad plat en gaf het hertogdom terug aan de bisschoppen van Luik. Bisschop Erard van der Marck vereffende zijn schuld aan Robert II, zodat hij opnieuw volledig in het bezit kwam van Bouillon.

De heren van Sedan bleven echter ook daarna de titel hertog van Bouillon dragen, al hadden ze er geen recht op. Bouillon werd ingenomen door de Fransen in 1552 en door de Franse koning aan Robert IV van der Marck, heer van Sedan, gegeven. Deze mocht zich toen dus echt hertog van Bouillon noemen. Filips II van Spanje zag om strategische redenen niet graag Fransen in Bouillon en om de sfeer wat te ontspannen deed de Franse koning een toegeving en gaf in 1559 Bouillon terug aan Luik. De zoon van de intussen overleden Robert IV, Henri-Robert, slaagde er enkel in zich het buskruit van de vesting te laten teruggeven. Luik weigerde verder elke arbitrage over de rechten van de familie van der Marck op Bouillon. In 1676 nam Lodewijk XIV Bouillon in en schonk het hertogdom aan zijn kamerheer Godefroid-Maurice de la Tour. Het hertogdom kwam daardoor definitief in handen van de familie de la Tour d'Auvergne die, zoals we zullen zien, de rechten van de familie van der Marck had overgeërfd. De familie de la Tour regeerde Bouillon tot in 1791, toen opstandelingen naar Frans voorbeeld de republiek Bouillon uitriepen. In 1795 werd de republiek aan Frankrijk gehecht. In 1815, na de val van Napoleon, werd Bouillon bezit verklaard van Philippe de la Tour d'Auvergne doch hetzelfde jaar werd het aangehecht bij het Koninkrijk der Nederlanden. Het hertogdom verdween bij de Belgische onafhankelijkheid.

Henri de la Tour d' Auvergne

Hij werd in 1555 geboren als zoon van Francois IV de la Tour d'Auvergne en Eleonore de Montmorency. Hij was markgraaf van Turenne en huwde op 36-jarige leeftijd met de 16-jarige Charlotte van der Marck. Het was een zeer goede partij: ze had alle bezittingen van haar broer Guillaume Robert van der Marck geërfd, meer bepaald Sedan, Jametz en Racourt en de aanspraken die de familie van der Marck liet gelden op Bouillon. Het was de Franse koning Henri IV die dit huwelijk had georganiseerd en hij woonde zelf het huwelijksfeest bij. Tijdens zijn huwelijksnacht vertrok Henri de la Tour met zijn troepen en ging het Maasstadje Stenay innemen dat in handen van de katholieken was. Henri was protestant. De volgende morgen bood hij de veroverde stad aan de koning aan. Deze kreeg daardoor zo een moed dat hij dadelijk vertrok om Rouen te gaan belegeren. Henri de la Tour werd maarschalk van Frankrijk en werd van toen af "Maréchal Duc de Bouillon" genoemd. Hij werd er echter van verdacht te hebben deelgenomen aan een complot tegen Henri IV. Ondanks het feit dat hij niet in ongenade viel vond hij toch dat de grond te warm werd onder zijn voeten en hij vertrok naar Geneve en later naar het hof van de keurvorst Friedrich IV. Henri IV schreef hem dat hij bereid was hem te vergeven op voorwaarde dat hij zich binnen de vier maanden aan het hof kwam verantwoorden. Dat waagde Henri de la Tour niet want hij bleef in Heidelberg. Tenslotte kwam hij zich in 1606 toch aan de koning onderwerpen. Hij schonk Sedan aan de koning, die hem de stad een maand later teruggaf. Toch bleef Henri IV de hertog wantrouwen en hij liet hem goed in het oog houden. Henri de la Tour was, zoals de hertog van Saint-Simon schrijft, een van

de meest eminente persoonlijkheden van zijn tijd.

Zijn jonge echtgenote was reeds na twee jaar overleden en het huwelijk was kinderloos gebleven. Henri erfde van zijn vrouw Sedan en Raucourt evenals haar aanspraken op Bouillon. Haar oom, de hertog van Maulevrier erfde van haar een aantal Franse bezittingen en mits de betaling van een pensioen van 50.000 ponden zag hij af van verdere aanspraken op Sedan, Bouillon en Raucourt. Henri hertrouwde dan met Elisabeth van Nassau, dochter van Willem de Zwijger. Zijn tweede zoon, die heette zoals zijn vader, is de beroemde Franse veldheer die bekend staat onder de naam Turenne (°1611, gesneuveld 1675). Henri de la Tour d'Auvergne bleef steeds min of meer trouw aan Henri IV en na de dood van de koning intrigeerde hij nog bij de koningin doch zonder veel resultaat. Hij stierf een natuurlijke dood op 25 maart 1625 op 67-jarige leeftijd.

De munt

Uit het voorgaande blijkt dus dat er twee personen waren die zich hertog van Bouillon noemden: de bisschop van Luik en de heer van Sedan, die er om beurten ook werkelijk de macht in handen hadden en er munt sloegen. Op het ogenblik dat Henri de la Tour d'Auvergne de hierboven beschreven munt sloeg was hij geen meester van Bouillon. Waarom dan munt slaan voor een gebied waarover hij niet heerste? Bouillon was economisch gezien weinig belangrijk: 10.000 inwoners, 230 vierkante kilometer. In vergelijking met de andere bezittingen van de familie betekende Bouillon vrijwel niets. In het fiscaal jaar 1700-1701, toen de familie er werkelijk heerste, zien we bijvoorbeeld dat het hertogdom aan de hertog 577 ponden en 8 stuivers opbrengt of zowat 192 zilveren ecu's. De hertogelijke titel van Bouillon had echter een groot belang voor de familie de la Tour omdat ze in al haar overige bezittingen vazal van de Franse koning was. Bouillon daarentegen was totaal onafhankelijk: de hertog regeerde er bij de gratie Gods en kon wetten maken, munt slaan, adeltitels toekennen. Daarom was het zo belangrijk munt te slaan met deze titel. De bisschoppen van Luik, om hun hertogelijke titel te verdedigen, lieten in deze periode (vanaf 1611 tot ongeveer 1640) waarschijnlijk in Bouillon zelf ook munt slaan als hertogen van Bouillon. Er bestaan dus gelijktijdig twee muntseries met deze titel. Vermoedelijk liet Henri de la Tour dit dubbel oord, alsmede de tamelijk omvangrijke serie waartoe ze behoort, slaan in het atelier van Sedan.

De vermoedelijke graveur van deze munt is Nicolas Briot, een talentvol graveur, die voor de muntateliers van Parijs, Nancy, Sedan en Verdun werkte. Wegens schulden moest hij uitwijken naar Engeland, waar hij in 1625 benoemd werd tot graveur van de Munt te Londen. Van 1635 tot 1639 was hij muntmeester van de Munt van Schotland. Zijn talent als graveur blijkt vooral uit de talrijke prachtige medailles die hij zowel in Frankrijk als in Engeland graveerde. Bovendien was hij de uitvinder van muntmachines, zoals een machine om muntplaatjes uit te ponsen en een muntpers naar Duits model waarin de munten tussen twee gegraveerde rollen worden geperst.

H. Dewit